

השפעתו של בורחס על הספרות במאה העשרים ועל הדרך שבה אנחנו תופסים את הספרות בכלל היא השפעה עמוקה ונרחבת, שעקבותיה מתגלים לנו במקומות שונים ולפעמים אפילו מפתיעים. להשפעה של בורחס על הספרות הלטינו- אמריקאית בפרט נקדיש מקום נפרד בפרק האחרון. אבל ההשפעה הזו מורגשת גם בספרות שנכתבה בשפות אחרות, ואולי הדוגמה הבולטת ביותר לכך, ניכרת אצל הסופר האיטלקי איטאלו קלווינו. ומעבר לזה, השפעתו של בורחס ניכרת גם בחוקרים שעיסוקם בתחומים כגון תורת הספרות, ביקורת התרבות, וכיו"ב. בין ההוגים שהושפעו ע"י רעיונותיו של בורחס ניתן להזכיר במיוחד את אומברטו אקו, מישל פוקו, וז'אק דרידה. המשמעות של ההשפעה הזאת מעלה שאלות מעניינות רבות. למשל: מעניין היה לדעת איך התייחס בורחס לעובדה שרעיונות שהוא העלה בסיפוריו, או אפילו במסותיו, במטרה לבחון את הפן האסתטי שבהם, הפכו לאבן פינה במשנתם האקדמית של אחרים. כלומר: בעוד שבורחס עצמו נמנע מלייחס לחלק גדול מרעיונות אלה ערך של אמת כבסיס להבנת העולם או להערכת יצירות ספרות ואמנות, היה מי שנטל את הרעיונות הללו והפך אותם, ממושאים יפים לכתיבה ספרותית ליסוד של מערכת ערכית, לכלים לביקורת ספרותית, ולפעמים לתמיכה במערכות מטפיזיות או לשלילת האפשרות של כל מערכת שכזו. למיטב ידיעתי, בורחס מעולם לא התייחס לעבודתם של ההוגים הללו.

במסגרת המצומצמת שעומדת לרשותנו, אין אפשרות לדבר בפירוט על ההשפעות מהסוג האחרון הזה, אבל בכל זאת כדאי לבדוק איך ההשפעה הזאת עובדת דרך דוגמה ממוקדת אחת, וכאן אני אקח לצורך העניין את עבודתו של אומברטו אקו, ובמיוחד אתייחס לרומן רב- המכר שלו "שם הורד".

כאשר אקו פרסם את הרומן הזה ב-1980 ספק אם העלה בדעתו את ההצלחה הכמעט היסטורית, ובוודאי שבלתי סבירה, שלו. מדובר הרי בסיפור שמתנהל בימי הביניים, עם טקסט רווי ציטוטים לטיניים, ומלא בפרטים על תרבות ימי- הביניים ועל תולדות התקופה. להצלחה מהסוג הזה יש סיבות רבות, ובוודאי שאי- אפשר להתעלם מהמערכת השיווקית האגרסיבית והנכונה, כפי שהתוצאות מראות, שליוותה את הופעת הספר ומאוחר יותר את הפיכתו לסרט. אבל אם נתרכז בתוכן הטקסט עצמו נמצא שהוא מצליח ליצור עניין בקרב קהלים מסוגים רבים מאוד, על ידי יצירת הקשרים רבים ומגוונים. אחד ההקשרים הללו הוא מערכת יחסים הדוקה שבין הספר עצמו ליצירתו של בורחס כולה, ואת זאת נראה בפירוט עוד מעט. אבל ההקשר הבולט ביותר, ללא ספק, של "שם הורד" הוא העלילה הבלשית המרתקת, המובילה את הקורא מהאף ומשוכת אותו בלי להרפות לאורך מאות העמודים של הספר עד שמתברר התשובה לשאלה הגורלית המרכזית: מי, לכל הרוחות, עומד מאחורי סדרת מעשי הרצח המסתוריים שמתרחשת במנזר?

זה לא דבר נדיר למצוא סופרים אשר, לאחר קריירה ארוכה של יצירה, מתפנים מעיסוקם המרכזי ומקדישים את זמנם ואת מרצם לכתיבה תיאורטית או ביקורתית על הספרות בכלל, או על סוג מסויים של ספרות, או על מחבר מסויים אהוב עליהם. המקרה של אקו הפוך מזה, והוא נדיר במובנים רבים. כאשר פרסם את "שם הורד" אקו היה חוקר ידוע בחוגים אינטלקטואליים רבים, בשל עבודתו בתחום הסמיאויטיקה וביקורת התרבות. ספריו העיוניים תורגמו לשפות רבות. בשנות

השישים, למשל, הוא פרסם ספר מקורי ומצליח מאוד, בשם "אפוקליפטיים ומשתלבים", על מיקומה של הטלוויזיה ותקשורת ההמונים בכלל בתרבות המאה העשרים. אקו דחה בספרו עמדות רווחות בחוגים אקדמיים ביחס לתרבות ההמונים, וקרא להשתלב בה, ולהבין ולנתח אותה בכלים דומים לאלה הנהוגים עבור התרבות ה"גבוהה" המסורתית.

ובכן, במקום שסופרים רבים לוקחים פסק זמן ביצירתם כדי לנסח את המשמעות התאורטית של הספרות, שלהם או של אחרים, מופיע אקו כמי שלוקח פסק זמן מעבודתו התאורטית כדי לבדוק, דרך היצירה, את ערכה של המערכת התאורטית שלו. בורחס, דרך אגב, לא שייך באופן ברור לאף אחד משתי הקטגוריות הללו, משום שלאורך כל הקריירה שלו הוא פסח בין שני הסעיפים: סיפורי הם בעלי אופי עיוני ואילו מסותיו הן בעלות אופי ספרותי מובהק. אבל במקרה של אקו, כאשר אנחנו באים לקרוא רומן משלו, הרי שאיננו יכולים שלא להתייחס לכתביו התאורטיים שקדמו לכתובה הזאת. במובן מסוים, אקו כתב חלק גדול מהפרשנות לספרו, שנים רבות לפני שכתב את הספר עצמו.

כפי שכבר אמרתי בפרק ב', אקו חקר באופן אינטנסיבי את משמעותה התייחסות לקורא כשותף פעיל במעשה היצירה הספרותית. אחד המקורות הברורים של אקו בעניין הזה היה ללא ספק בורחס. ברור הוא שבעת כתיבת הרומן שלו, אקו ניסה לצפות את הקהלים האפשריים לטקסט שלו, וכתיבתו הודרכה במידה רבה על ידי כך. אבל מבחינת משנתו התאורטית של אקו, לטעון שציפיה כזאת היא חלק מתהליך היצירה היא אמירה כמעט טריוויאלית ובוודאי כללית מדי. מה שנדרש מביקורת ספרותית נאותה, על פי דעתו של אקו, הוא "לייצג את הטקסט כרשת או כמערכת של צמתים, ולחשוף באופן מפורש באילו מהצמתים הללו מצפה המחבר לזכות בשיתוף פעולה מצד הקורא האידיאלי, ובאיזה דרך הוא מזמן את שיתוף הפעולה הזה." לחשוף את כל מערכת הצמתים הזו בשלמותה איננו מענייניו כאן, כמובן, ואולי זאת מלאכה מתישה וקשה ממילא. אבל מה שאנחנו כן יכולים לעשות כאן, היא לדבר על אותם צמתים בהם אקו בנה על שיתוף פעולה מצד קורא מסוג מסויים מאוד, דהיינו, מקורא הבקי ביצירתו של בורחס. לאחר כל מה שהקוראים למדו בפרקים הקודמים על בורחס ועל יצירתו, אין ספק שהם יכולים לראות את עצמם, ללא חשש או בושה, כמומחים גדולים וכקוראים ביצירתו של בורחס, ולכן נעבור ביחד עכשיו על אותם צמתים בורחסיאנים שאקו נטע לאורך הטקסט שלו.

מיד עם הופעת הספר של אקו התפתחה תעשייה ענפה של פרשנות, הן במוספי הספרות של העיתונות היומית בעולם כולו והן בספרות המקצועית האקדמית. הקשרים הרבים בין "שם הורד" לבין היצירה של בורחס חזרו וצויינו פעמים רבות על ידי המבקרים. למען האמת, למרות שהקשר הזה הוא מורכב ופתלתל, כפי שכבר ציינתי, אקו דאג להצהיר על קיומו בעזרת רמז אחד עבה וכמעט בוטה: אחת הדמויות המרכזיות של הרומן הוא ספרן עיוור שמכיר בעל פה את כל הספרים המצויים בספרייתו ואפילו את סידורם המדויק על המדפים; ואם הקורא לא הבין עד כאן במי מדובר, הרי ששמו של הספרן הוא, לא פחות ולא יותר מאשר חורחה דה בורגוס (Jorge de Burgos), שם שבספרדית נבדל מחורחה דה בורחס רק בשתי אותיות.

כאשר נשאל באופן ישיר על משמעות הקשר שבין הרומן שלו לבין בורחס, אקו השיב שהדבר נבע מרצונו לשלם חוב ישן. על איזה חוב דיבר אקו? ובכן, כבר הזכרתי את תפקיד הפעיל של הקורא

במעשה היצירה הספרותית, בנושא שלו אקו הקדיש מאמץ מחקרי רב ושגם תופש מקום מרכזי ביצירתו של בורחס. ניתן למצוא עוד קשרים רבים מהסוג הזה בין מחקריו של אקו וכתביו של בורחס. על מנת לחשוף את הצמתים הבורחסיאניים ב"שם הורד" יכולנו, אם כן, לקבל את הכיוון שלו רמוז אקו: לבדוק איך הרעיונות של בורחס באים לידי ביטוי בעבודתו ההגותית של אקו, ואיך הגותו משתקפת, לאחר מכן, ברומן שלו. אלא שהנוכחות של בורחס ברומן היא הרבה יותר אורגנית ועמוקה, ממה שהדרך העקיפה הזאת עשויה לגלות. הנוכחות הזו איננה פרט נוסף, ואולי מיותר, שאקו הוסיף על העלילה הבסיסית של הספר. להיפך: הנוכחות של בורחס היא מרכיב מהותי של העלילה, שלא ניתן להפרדה ממנה מבלי לשנות אותה מן היסוד. היחס בין הטקסט של אקו לטקסטים של בורחס איננו יחס של השראה או נטילת רעיונות ומטיבים, אלא יחס הרבה יותר סבוך ושנון.

מתחילת העלילה של "שם הורד" ועד סופה, אנו פוגשים ללא הרף במוטיבים הבורחסיאניים הקלאסיים: מבוכים, מראות, ספריות, ספרים עלומים, ספרים שמדברים על ספרים ועם ספרים. חלק ניכר מן הנושאים שנידונים ברומן, הן כחלק מן העלילה הפתלתלה והן כחלק מן הדיונים הפילוסופיים שהדמויות נוטלות בהם חלק באופן מפורש או שנרמזים בטקסט בדרכים שונות, כאלה הם גם נושאים בורחסיאניים טיפוסיים, מהסוג שעליו דיברנו לאורך כל הפרקים הקודמים. אבל אחד הדברים היפים שבקשר בין אקו לבין בורחס הוא שאת נוכחותו של האחרון אנו חשים עוד לפני תחילת העלילה של הרומן עצמו.

"שם הורד" נפתח בהקדמה שבה אקו מדווח על המקורות שעליהם הסתמך בעת הכתיבה. בדווח הזה הוא מחקה את דרכו של בורחס לטשטש את הגבול בין דמיון ומציאות. לאחר שקראנו את ההקדמה עוד איננו בטוחים האם האירועים שעל אודותיהם אנו עומדים לשמוע אכן התרחשו במציאות, או שמא בדה אותם אקו מדמיונו: אנו קוראים על גרסה צרפתית ניאוו-גותית מהמאה השבע-עשרה, של כתב יד לטיני מקורי מסוף המאה הארבע-עשרה, שנכתב בידי נזיר גרמני עלום-שם. התיאור מלווה בפרטים אינסופיים ונידחים על דמויות, אירועים היסטוריים, וויכוחים פילוסופיים, והפניות למקורות לא ברורים. קשה יהיה לטעון שבורחס הוא הסופר היחיד שמשמש בתחבולה מעין זו, אבל אין ספק שאיש מלבדו לא פיתח אותה לדרגת האומנות שמוכרת מסיפוריו, ושהופכת בהם לאבן יסוד. וההקדמה ל"שם הורד" לא רק מפנה אותנו ישירות אל העולם הספרותי של בורחס, אלא גם אל העולם ההגותי של אקו, אשר כתב באחד מספריו על מרכזיות וחשיבותן של ההקדמות בקביעת האופי של הטקסט הבדיוני: דרך ההקדמה, הסביר אקו תוך שהוא מזכיר שוב את הגישה הבורחסיאנית, "הקורא מוזמן שלא לתהות על אמיתות או אי-אמיתותן של העובדות המסופרות בו."

כבר הזכרתי בפרקים הקודמים את דרך האיזכור או הרמיזה הספרותית, כדרך המסמלת יותר מכל את סגנונו הספרותי של בורחס. ובכן, ב"שם הורד" אקו לא מדבר ישירות על בורחס, כמובן, אבל מרמז בדרכים שונות לאיש וליצירתו. את הרמז העבה של השם חורחה דה בורגוס כבר הזכרתי, אבל יש עוד אינסוף רמיזות: הנושאים והמוטיבים האהובים על בורחס, רמיזות לעלילות של דמויות וסיפורים יודעים שלו, ורמיזות לטכניקות האהובות על בורחס. מלבד הדמות של הספרן העיוור, הרמיזה הברורה ביותר ליצירה של בורחס מופיעה בדמות ספריה שעומדת במרכז העלילה של הרומן.

הספריה בבבל שבורחס מתאר בסיפורו הנושא את השם הזה , ושעליה דיברנו בפרק ז', משמשת מטפורה אפיסטמולוגית שבאמצעותה בורחס דן בבעיות הכאוס והסדר, ובחוסר יכולתנו להכיר את התכנית האלוהית של העולם . גם ב"שם הורד" הספריה אמורה לשקף את העולם , כפי שהדמויות שמופיעות בעלילה מבינות אותו . אני מזכיר שמדובר במנזר ימי- ביניים שמתרחשת בו סדרה מסתורית של מעשי רצח. הנזיר הפרנסיסקני וויליאם מבסקרוויל נשלח למקום כדי לחקור , וכל דרך חקירתו רוויה בפילוסופיה סכולסטית . בשלב מסויים הוא מנסה לפענח מבחוץ את התכנית הפנימית של הספריה , שלתוכה הוא מנוע מלהכנס . כאשר הוא מסביר לעוזרו , אדסו, איך הוא ייעשה זאת, הוא מסביר לנו את העקרונות של הפילוסופיה האריסטוטלית , עקרונות המשמשים בסיס לחקירתו . בדיוק כמו לונרוט , הבלש של בורחס ב "המוות והמצפן", וויליאם יטען שבעזרת המתמטיקה ניתן אמנם לפענח את סודות היקום , ואת הספריה המייצגת אותו . וכפי שיתברר מאוחר יותר , וויליאם, גם כאן ממש כמו לונרוט בסיפור של בורחס , יולך שולל על ידי ההנחה הזאת, ולמעשה יובל כמעט למותו על ידי הרוצח.

שתי הספריות, זו של בורחס וזו של אקו , דומות במובנים רבים , אך גם שונות . שתי הספריות הן מבוכים המייצגים , כל אחד בדרכו , את מבוכ של היקום . העלילות בשני המקרים עוסקות בחיפוש אחר ספר מסויים שנמצא בוודאות על אחד ממדפי הספריה : בסיפור של בורחס היה זה ספר המכיל את המפתח לכל הספרים האחרים , ואילו במקרה של אקו מדובר על הספר השני של הפואטיקה של אריסטו . וחשוב לציין , דרך אגב, שמכל הידוע למומחים על קורפוס הספרים של אריסטו, שום ספר שני של הפואטיקה שלו לא היה ולא נברא . אקו, כמו בורחס, ממציא ספרים לפי הצורך, אבל רק הקורא הבקי יוכל להבחין בכך . מאידך, קוראים שאינם מודעים לפרט הזה , או לכל פרט דומה לזה , הנאתם מהקריאה לא תפגם כשלעצמה . בסיפורו על הספריה בבבל, מספר בורחס שהיו כבר מי שסברו שניתן למצוא את הספר המבוקש על ידי חיפוש בספרים האחרים , אך הדבר לא הצליח בגלל המימדים הענקיים של הספריה . הבלש של אקו , לעומת זאת, מוצא אמנם את הספר בסוף החיפוש , אבל הצלחתו קלושה למדי , שכן הרוצח אוכל את הספר מול עיניו המשתאות.

הבדל מעניין בין שתי הספריות נוגע לצורתן הפיזית . בספריה של בורחס יש מספר עצום , אולי אינסופי, של אולמות משושים . בספריה של אקו יש 56 חדרים מחולקים לארבעה מגדלים : בכל אחד מהם חמישה חדרים , אחד בן שבעה קירות והיתר בני ארבעה קירות . במרכז הבניין פעור פיר בצורת מתומן. הבלש מסביר לעוזרו שעל סמך החלוקה הגיאומטרית הזאת, שכפי שאנחנו רואים נמנעת בכח מהמספר שש שביסוד הספריה של בורחס , ניתן להשיג את "התהו וב הוא המירבי" באמצעות "הסדר המקסימלי ביותר . " גם בורחס גילה להפתעתו שבסידור הספרים של הספריה שלו הכאוס והסדר מופיעים בעירבוביה, ולמעשה קיומו של האחד מותנה בקיומו של השני .

עד כאן תארתי את האלמנטים השונים שיוצרים את הקשר הברור בין הרומן לבין הסיפ ורים של בורחס : ההקדמה שנועדה לטשטש את הגבול בין דמיון ומציאות, המוטיבים, נושאי הכתיבה. אבל כפי שאקו בעצמו אמר באחד הספרים שכתב לפני "שם הורד", "לא נושאי הסיפור כשלעצמם הם

החשובים, אלא המבנה המבוכי של הטקסט. "ובכן, גם העלילה המבוכית של "שם הורד" איננה אלא רמיזה אחת גדולה לסיפורים של בורחס, ובפרט לסיפורו הבלשי "המוות והמצפן".

מאז גילה את הרצח הראשון בסדרה שלו, הרצח של חוקר התלמוד מרסלו יארמולינסקי, ניסה לונרוט, הבלש של "המוות והמצפן", להסביר את הסדרה כולה על ידי השערה שתהה מבוססת על טהרת הרבנות. האח וויליאם דבק בשיטה דומה לגבי הסדרה שלו בספר של אקו, אם כי, כמובן, הסבריו ורמזיו שאובים כולם מן התורות המיסטיות של הנצרות, ולא של היהדות.

האח וויליאם מגיע למנזר לאחר הרצח הראשון, ומיד עם הגעתו מתרחש הרצח השני. לאחר שמקדיש מעט מחשבה לנושא, הוא מגיע למסקנה שמדובר בסדרת רציחות מתוכננת היטב, על פי תכנית הקשורה לשבע התרועעות של האפוקליפסה של המסורת הנוצרית. ואכן, הרצח הראשון התקיים ביום של שערת ברד, בעוד הקורבן השני הוטבע בחווית מלאה בדם. שניהם בנסיבות שמזכירות את היומיים הראשונים המתוארים בספר האפוקליפסה. וכאשר העלילה הולכת ומתפתחת, גם יתר הרציחות מ תקיימות בנסיבות שמזכירות את אלה המתוארות בימים הבאים באותו הטקסט. לאחר שהוא עוקב אחרי כל שלבי התכנית, השערתו של וויליאם אמנם מביאה אותו לגלות את הרוצח האמיתי. יותר מזה, בדיוק ביום של הרצח האחרון המתוכנן בסדרה, הוא מגיע אל המקום הנכון ופוגש את הרוצח פנים אל פנים.

בעת הפגישה בין השניים מתקיימת שיחה מלומדת למדי, וכמו לונרוט בעת פגישתו עם שארלאך, הרוצח בסיפור של בורחס, מתברר כאן לאח וויליאם שאמנם הוא גילה את פרטי התכנית, אך טעה טעות מרה לגבי משמעותה העמוקה יותר. וויליאם לומד מפי הרוצח, ששני המקרים הראשונים בסדרה ארעו בנסיבות מקריות לחלוטין, שלא היה להן שום קשר עם תכנית כלשהי. רק כאשר שמע הרוצח על השערתו של וויליאם, השתכנע בעצמו שאולי בעצם ההשערה הזאת נכונה, שהמקרים היו אמנם חלק מתכנית אלוהית, ושחובתו להמשיך ולקיים את התכנית הזו כלשונה.

יוצא איפוא, שבסיפור של בורחס וגם ברומן של אקו, הרוצח פועל על פי ההשערה של הבלש, על אף שהיא איננה שיקוף אמיתי של המציאות. הרוצח בסיפור של בורחס מגשים את התכנית הדמיונית כדי להוביל שולל את הבלש וללכוד אותו, ואילו ברומן של אקו, הרוצח בעצמו מאמין בתכנית, אבל בסופו של דבר גם הוא מוביל את הבלש למלכודת, והופך אותו לקורבן האחרון בסדרה.

במהלך החקירה, מגלה האח וויליאם עובדות רבות שלא ממש מתיישבות עם ההשערה המקורית. מבלי שנטש אותה, הוא מתחיל גם לנסות השערות חלופיות. לקראת הסוף הדברים מסתבכים, ומרוב ייאוש, הוא כמעט זונח את ההשערה, כאשר חשב שהיא כבר לא תוביל אותו אל הרוצח. הישועה מגיעה אליו בדרך של חלום, אשר באופן בורחסיאני למדי, מערב אלמנטים רבים של מציאות ושל אי-מציאות. מתוך החלום וויליאם שואב את הרעיון שבעזרתו הצליח לשפר את השערתו המקורית ולהגיע אל הרוצח. כאשר סוף-סוף נפגשים בלש ורוצח, אנו מבינים שבדומה לרוצחים של בורחס, הרוצח של אקו לא פעל מתוך מניעים אנושיים מיידיים, כגון קנאה, תאוות בצע, או שנאה. הרוצח פשוט קיים את גורלו, וגם הפגישה בין השניים לא היתה אלא אותו אקט בורחסיאני קלאסי של האדם הפוגש את גורלו בסוף הדרך: "לא הרגתי איש" אומר הרוצח בעת הפגישה. "כל אחד נפל בדין גורלו על שום חטאיו. רק שימשתי כלי בידי השמיים."

בהבדל מלונרוט, האח וויליאם לא הופך לקורבן האחרון של הסדרה כמתוכנן. הוא מצליח לברוח מן המנזר הבווער בלהבות, ובסיום העלילה הוא מקיים שיחה מעמיקה עם עוזרו אדסו, ובה הוא מנתח את המשמעות האפיסטמולוגית של הסיפור הפילוסופי שבו הם נטלו חלק. בתמצית, וויליאם מביע ספק עמוק באשר ליכולתנו להגיע לחקר האמת. אדסו, אשר בינתיים הלך והפנים את שיטות הניתוח וההיסק של מורו, חולק על המסקנה הפסקנית שלו, משום שלדעתו, לאורך החקירה, ההעשרה אמנם הביאה לגילוי עובדות רבות שלא היו ידועות קודם לכן. זה נכון, מודה וויליאם: אנחנו מסוגלים ללמוד מן הסימנים על אודות העובדות הפרטיות, אך עלינו להמנע מלנסח השערות שנועדו להסביר את היקום כולו. כל קשר בין התיאוריות והמציאות הוא מקרי בלבד, ואפילו אם התיאוריות הללו מתבררות כמועילות, אל לנו לשכוח את אופיין הדימויני. כל הדיון בין וויליאם ואדסו מתנהל במסגרת המושגית והמנוחית של הפילוסופיה הסכולסטית, ובמיוחד תחת השפעתו המובהקת של הפילוסוף רוג'ר בייקון (Roger Bacon), המשמש כאורים והתומים של האח וויליאם. ועוד בסוף העלילה, אקו לא מהסס לתבל את המסקנות של וויליאם בציטוט הלקוח מתוך ספר של פילוסוף בין זמננו, לודוויג ויטגנשטיין, אמנם מוסתר כביכול מאחורי מילים גרמניות עתיקות. במהלך יפה של "אנאכרוניזם מכוון", כפי שבורחס הגדיר את זה כאשר תיאר את עבודתו של פייר מנארד, אקו שם בפיו של האח וויליאם את המילים הבאות, שמקורן בוויטגנשטיין:

הסדר שמעלה בינתנו הוא כרשת, או כסולם, שאנו בונים כדי להגיע למשהו. אבל אחר כך עלינו להשליך את הסולם משום שמגלים כי גם אם הוא הועיל, היה חסר משמעות.

חקירתו המייגעת של האח וויליאם מביאה אותו, אם כן, למסקנה דומה מאוד למסקנתו של בורחס: ראיית היקום כקוסמוס היא ראייה מוטעית מיסודה. אין ביכולתנו להבין את סוד היקום. לנחש, להציע, אפילו לנבא מדי פעם, —אולי כן. אבל לפענח את התכנית האלוהית של העולם—זהו דבר שמעבר ליכולתנו האנושית.

אדסו והאח וויליאם מצליחים לברוח מן המנזר הבווער, ובכך מסתיימת העלילה, אך לא הספר. כמו בסיפורים של בורחס, אקו מוסיף כאן אחרית דבר, שנכתבה כביכול שנים רבות מאוחר יותר, ושנועדה אך ורק כדי לחזק את הספק בקורא, שמא מדובר בכל זאת במעשים אמיתיים. ומשפטי הסיום של אקו אינם אלא פרפרזה מדויקת של משפטי הסיום של הסיפור "בן האל-וות", שאותו בורחס מסיים באחרית דבר מהסוג הזה, ובה הוא כתב: "כאשר הסוף ממשמש ובא, לא נותרים דימויים בזיכרון; נותרות רק המילים. מילים, מילים מעוותות ומקוטעות, מילים של אחרים: זו הנדבה העלובה שהשעות והמאות הורישו למענו."

ולבסוף, אפשר אולי לקשור גם את שמו של הרומן, בין היתר, ליצירה של בורחס. אקו נשאל פעמים רבות על משמעות השם הזה, אך הוא לא נתן תשובות ברורות ומשכנעות. הורד מופיע כאחת המטפורות האהובות על בורחס, ובמיוחד כשהוא דן ברעיון שעל פיו תולדות הספרות העולמית אינן אלא פיתוח של מספר מצומצם של מטפורות שמתנגות באופן שונה בתרבויות השונות בתקופות ההיסטוריות השונות. אם נחזור ונזכיר כאן את הסיפור "בחינת יצירתו של הרברט קוויין", שעליו דברנו באחת משיחותנו הקודמות, נמצא קשרים מעניינים ל"שם הורד". בורחס

מזכיר רשימה של יצירות פרי עטו של המחבר הדמיוני הזה, ובינן הוא מונה כמה שמות של סיפורי בלשיים, שמתחברים ישירות לעלילה ולשם של הרומן של אקו: "המראה הסודית", האל במבוך", "הורד מיום האתמול". על ספר אחר של קוויין, בורחס אומר את הדברים הבאים:

בעמודיו הראשונים יש מעשה רצח בלתי-מפוענח, באמצעיים מתפתח דיון איטי, באחרונים מופיע פתרון אחד. לאחר שהמסתורין מתבהר, מופיעה פסקה ארוכה, הבוחנת את האירועים שחלפו והמכילה את המשפט הבא: כולם חשבו שפגישתם של שני שחקני השחמט היתה פרי ידו של המקרה. משפט זה מצביע על כך, שהפתרון מוטעה. הקורא, חסר המנוח, חוזר אל הפרקים הרלוונטיים ומגלה פתרון אחר, הוא הפתרון האמיתי. קוראיו של ספר מיוחד במינו זה, פקחים יותר מהבלש.

ואם עד כאן הדמיון בין הטקסט של בורחס והרומן של אקו איננו ברור די הצורך, הרי שכדאי לקרוא את מה שבורחס כותב על "הורד של יום האתמול":

נהגתי בתמימות ולקחתי ממנו את העלילה של "החורבות המעגליות", הלא הוא אחד הספורים שבספר "גן השבילים המתפצלים".

"שם הורד" משמש, אם כן, דוגמה יפה לדרך שבה בורחס ורעיונותיו יכולים להשפיע על מחבר אחר, עד כדי כך שהאיש ויצירתו הופכים בעצמם למושא לכתיבה ספרותית של אחרים.